

ROZWÓJ WYŻSZEJ SZKOŁY INŻYNIERSKIEJ W BIAŁYMSTOKU DO CZASU PRZEKSZTAŁCENIA W POLITECHNIKĘ BIAŁOSTOCKĄ

Jacek KUSZNIER

Politechnika Białostocka, Wydział Elektryczny
e-mail: j.kusznier@pb.edu.pl

Streszczenie: W artykule przedstawiono historię Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Białymstoku oraz jej przekształcenia w Politechnikę Białostocką. Rozwój uczelni zawdzięczamy wytrwałości pracowników i studentów. Najważniejsze role w powstaniu Wyższej Szkoły Inżynierskiej odegrali: elektryk Karol Białkowski, mechanik Marian Poniatowski, fizyk Eudokia Ostaszewicz i matematyk Eugeniusz Niczyporowicz. W omawianym w artykule okresie kolejne pokolenie pracowników podjęło zadanie rozwoju Uczelni. Artykuł przedstawia okres od roku 1964, kiedy Uczelnia uzyskała status Wyższej Szkoły Inżynierskiej do roku 1974 kiedy została przekształcona w Politechnikę Białostocką.

Słowa kluczowe: Politechnika Białostocka, Białystok, historia techniki, historia szkolnictwa.

1. WPROWADZENIE

Wyższa Szkoła Inżynierska była poprzedniczką Politechniki Białostockiej i działała od 1964 do 1974 roku. Kontynuowała ona tradycje Prywatnej Wieczorowej Szkoły Inżynierskiej NOT założonej w 1949 roku. Uczelnia powstała na gruzach jeszcze nieodbudowanego po zniszczeniach wojennych Białegostoku. Mimo że w całym mieście nie było budynku gdzie planowana szkoła mogłaby znaleźć siedzibę inicjatorzy podjęli się niewykonanego wydawałoby się zadania powołania uczelni. Grupę tę stanowili przedwojenni absolwenci Politechniki Warszawskiej magister inżynier elektryk Karol Białkowski oraz magister inżynier mechanik Marian Poniatowski, a także absolwenci Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie nauczycielka fizyki magister Eudokia Ostaszewicz oraz matematyk magister Eugeniusz Niczyporowicz. Karol Białkowski mający przedwojenne doświadczenia pracy w elektrowni wileńskiej oraz zamojskiej podjął się odbudowy ze zniszczeń wojennych elektrowni i energetyki białostockiej. Z przedwojennym doświadczeniem pracy w Fabryce Broni Łucznik oraz kierowania jej powojenną odbudową i pracy w Szkole Technicznej w Radomiu do zniszczonego Białegostoku przybył dyr. Marian Poniatowski (konspiracyjny pseudonim Bogdan). Tutaj objął stanowisko dyrektora technicznego Fabryki Przystawców i Uchwytów oraz zaangażował się w organizację powstającej uczelni. W związku z potrzebami białostockich zakładów oraz wykształceniem inicjatorów utworzono dwa wydziały Elektryczny i Mechaniczny. Pierwszym rektorem powołanej Uczelni został mgr inż. Karol Białkowski, po którym w 1956 roku stanowisko objął mgr inż. Marian Poniatowski.

Już w 1951 roku PWSI NOT w Białymstoku została upaństwowiona i rozwijała się w kolejnych latach jako Wieczorowa Szkoła Inżynierska. Równocześnie powołano jako kolejny Wydział Budowlany [1-10].

Powołanie Prywatnej Wieczorowej Szkoły Inżynierskiej NOT oraz jej przekształcenie w uczelnię państwową Wieczorową Szkołę Inżynierską i jej rozwój w pierwszych 15 latach przedstawione są w artykułach „Początki Wydziału Elektrycznego na Politechnice Białostockiej” oraz „Przekształcenie Wieczorowej Szkoły Inżynierskiej w Białymstoku w Wyższą Szkołę Inżynierską” opublikowanych w numerach 69/2020 i 70/2020 Zeszytów Naukowych Wydziału Elektrotechniki i Automatyki Politechniki Gdańskiej. Niniejszy artykuł przedstawia kolejny etap rozwoju Uczelni prowadzący do jej przekształcenia w 1974 roku w Politechnikę Białostocką.

2. POWOŁANIE I ROZWÓJ WYŻSZEJ SZKOŁY INŻYNIERSKIEJ W BIAŁYMSTOKU

Wieloletnie starania o przekształcenie Wieczorowej Szkoły Inżynierskiej w uczelnię dzienną zakończono sukcesem w 1964 roku. 12 września Uczelnia rozporządzeniem Rady Ministrów dostała pozwolenie na prowadzenie studiów dziennych, okresowych studiów magisterskich oraz wieczorowych i zaocznych [6]. Funkcję rektora pełnił w tym okresie doc. dr inż. Marian Poniatowski. Była to zasadnicza zmiana w zakresie prestiżu oraz możliwości dalszego rozwoju Uczelni. Do nowych zadań dostosowano strukturę Wyższej Szkoły Inżynierskiej. Tworzyły ją cztery wydziały:

- Wydział Ogólnotechniczny,
  - Wydział Budownictwa Lądowego,
  - Wydział Elektryczny,
  - Wydział Mechaniczny,
- oraz trzy jednostki międzywydziałowe:
- Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych,
  - Studium Wychowania Fizycznego i Sportu,
  - Studium Wojskowe.

Uczelnia pozyskała również nowe gmachy. Pierwszy przy ulicy Sosnowej 64, który stał się siedzibą Wydziału Budownictwa Lądowego oraz Dom Młodego Robotnika przy ulicy Krakowskiej 9, który stał się akademikiem, siedzibą Studium Wojskowego oraz miejscem gdzie zorganizowano studencki radiowęzeł Akadera. W roku akademickim 1965/66 Studium Wojskowe zostało przeniesione do gmachu przy ulicy Sosnowej 64,

a szkoleniem wojskowym objęto studentów pierwszego i drugiego roku wydziałów: Elektrycznego i Mechanicznego. W 1967 roku funkcję rektora Wyższej Szkoły Inżynierskiej władze powierzyły doc. dr. inż. Włodzimierzowi Chomczykowi (rys. 1). W czasie jego kadencji kolejnych czternastu pracowników WSInż uzyskało tytuł docenta. Pozwoliło to na utworzenie na Uczelni nowych zespołów naukowych. W 1968 roku zlikwidowano Wydział Ogólnotechniczny, a na bazie nowo powstałej specjalności – Maszyny i Urządzenia Przemysłu Rolno-Spożywczego w 1972 roku utworzono Wydział Maszyn i Urządzeń Rolniczych. W 1971 roku stanowisko rektora objął doc. dr. hab. inż. Tadeusz Bełdowski (rys. 2), który doprowadził do przekształcenia w 1974 roku Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Politechnikę Białostocką.

Rys. 1. Doc. dr. inż. Włodzimierz Chomczyk [8]

Rys. 2. Prof. dr. hab. inż. Tadeusz Bełdowski [8]

3. WYDZIAŁ ELEKTRYCZNY WSInż W LATACH 1964-1974

W 1964 roku funkcję dziekana na odnowionym Wydziale Elektrycznym objął ponownie mgr. inż. Karol Białkowski i pełnił ją do 1967 roku. W kolejnych latach stanowisko dziekana WE WSInż sprawowali:

- w latach 1967-68 mgr inż. Jarosław Gierba (rys. 3),
- w latach 1968-69 doc. dr inż. Henryk Dzierżek (rys. 4),
- w latach 1970-1979 doc. dr. hab. inż. Jerzy Niebrzydowski, późniejszy profesor (rys. 5).

Jednocześnie w 1964 roku wydział przejął studentów działającego na WSInż. W Białymstoku od 1962 roku Studium Elektrycznego prowadzonego we współpracy z Wieczorową Szkołą Inżynierską w Warszawie.

WSI w Warszawie została powołana pod nazwą Prywatna Wieczorowa Szkoła Inżynierska z inicjatywy Stowarzyszenia Inżynierów Mechaników Polskich w 1948 roku, następnie koncesja na jej prowadzenie została w 1949 roku przeniesiona na rzecz Naczelnej Organizacji

Technicznej, a w 1951 wraz z innymi szkołami inżynierskimi NOT została upaństwowiona. W 1966 roku Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 14 maja D.U nr 17, poz. 111 została włączona do Politechniki Warszawskiej. WSI w Warszawie rozpoczęła działalność w pomieszczeniach udostępnionych w gmachu Szkoły Inżynierskiej im. Wawelberga i Rotwanda, przy ulicy Boboli 14 w Warszawie [11-13].

W latach 60-tych Wydział Elektryczny korzystał ze wsparcia pracowników WE Politechniki Warszawskiej: prof. Tadeusza Kahla, prof. Zdzisława Grunwalda, prof. Ryszarda Matla, prof. Tadeusz Bełdowski (późniejszego rektora WSInż i pierwszego rektora Politechniki Białostockiej), doc. dr. inż. Ryszarda Matusiaka, doc. dr. inż. Andrzeja Marusaka, doc. dr. inż. Józefa Łastowieckiego, doc. dr. inż. Ryszarda Krawczyńskiego, dr. inż. Zbigniewa Gaweckiego, dr. inż. Alfreda Kiszko, dr. inż. Jerzego Sidorowicza, dr. inż. Andrzeja Wójcika i dr. inż. Andrzeja Smirnowa. Strukturę organizacyjną Wydziału Elektrycznego w tym okresie tworzyły zespoły:

- Elektrotechniki, którym kierował mgr inż. Karol Białkowski (senior) w latach 1964-1967, a następnie w latach 1968-1972 mgr inż. Józef Szmitkowski,
- Miernictwa Elektrycznego, którym kierował mgr inż. Karol Henryk Białkowski (junior),
- Maszyn i Napędów Elektrycznych, którym kierował mgr inż. Serafin Romaniuk (późniejszy dr inż.),
- Automatyki, Elektroniki i Telemekhaniki, którym kierował mgr inż. Eugeniusz Kopystecki,
- Elektrotechniki Przemysłowej, którym kierował mgr inż. Zygmunt Tomaszewicz,
- Elektroenergetyki, którym kierował mgr inż. Jerzy Niebrzydowski (późniejszy profesor, dziekan WE i rektor PB),
- Urządzeń i Aparatów Elektrycznych, którym kierował mgr inż. Kazimierz Cywiński (późniejszy profesor).

Rys. 3. Mgr inż. Jarosław Gierba [8]

Rys. 4. Doc. dr. inż. Henryk Dzierżek [8]

Rys. 5. Doc. dr hab. inż. Jerzy Niebrzydowski [8]

W 1967 roku zespoły w WSIⁿz. W Białymstoku przekształcono w 6 zakładów o tych samych nazwach oraz powołano wewnątrz nich pracownie. W 1968 roku do Wydziału Elektrycznego został włączony Zespół Matematyki którym kierował doc. dr Zygmunt Bućko. W 1971 roku połączono Zakłady Elektrotechniki i Miernictwa tworząc Zakład Podstaw Elektrotechniki i Metrologii pod kierownictwem mgr. inż. Karola Henryka Białkowskiego (juniora).

W 1968 roku na Wydziale Elektrycznym powstała pracownia obliczeń numerycznych z pierwszą w województwie maszyną cyfrową Odra 1013 (rys. 6).

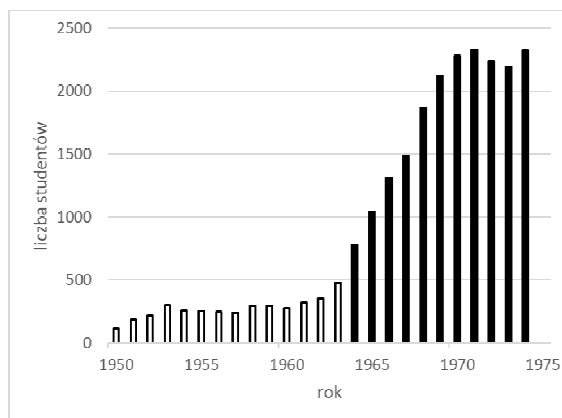
Rys. 6. Mgr inż. Jerzy Łuba przy stanowisku operatorskim maszyny cyfrowej [3]

4. PRZYGOTOWANIA DO PRZEKSZTAŁCENIA WSIⁿz W POLITECHNIKĘ BIAŁOSTOCKĄ

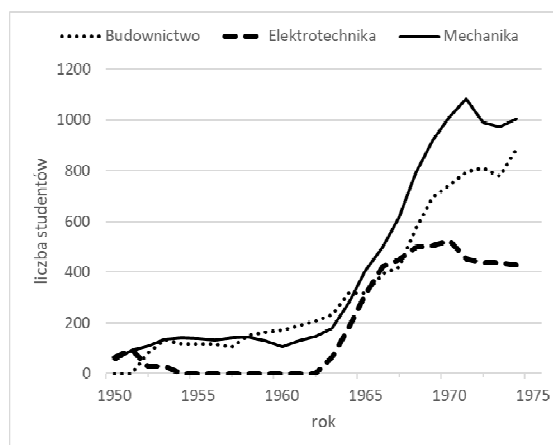
Lata 1964-1974 były okresem dużych zmian i szybkiego rozwoju Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Białymstoku. W tym czasie odpowiedzialność za dalszy rozwój Uczelni zaczęło przejmować kolejne pokolenie wykształcone już w okresie powojennym. Pozwoliło to na uzyskanie w 1973 roku przez wszystkie istniejące wydziały zgody na prowadzenie dziennych studiów magisterskich. WSIⁿz w Białymstoku była pierwszą szkołą inżynierską w kraju jaka uzyskała takie uprawnienia. Pozwoliło to na podniesienie w kolejnym roku statusu uczelni do rangi Politechniki Białostockiej.

Zmianom tym towarzyszył znaczny wzrost liczby studentów (rys. 7 i 8), pracowników (rys. 9) oraz absolwentów (rys. 10 i 11) oraz. W odpowiedzi na te wyzwania podjęto przygotowania do zbudowania na potrzeby rozwijającej się uczelni kampusu akademickiego.

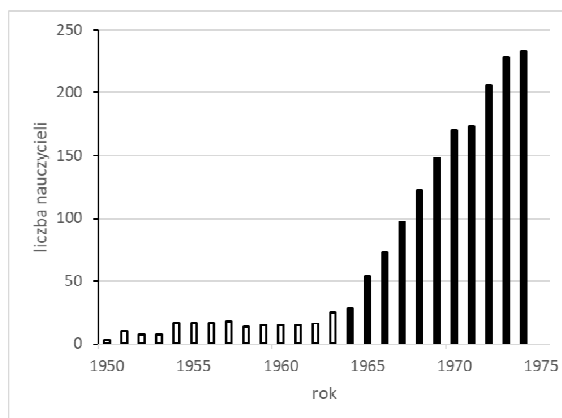
W latach 1971-72 opracowano projekt przyszłego miasteczka akademickiego (rys. 12 i 13), które zostało zaplanowane na terenie 36 hektarów w obrębie ulic Wiejskiej, Zwierzynieckiej i Świerkowej. Pierwszym oddanym do użytku obiektem był Dom Studenta z 600 miejscami. W kolejnych latach powstawały kolejne gmachy dzisiejszego kampusu Politechniki Białostockiej. Nie wszystkie plany udało się jednak w pełni zrealizować, co możemy zobaczyć na dzisiejszym planie przedstawionym na rys. 14.

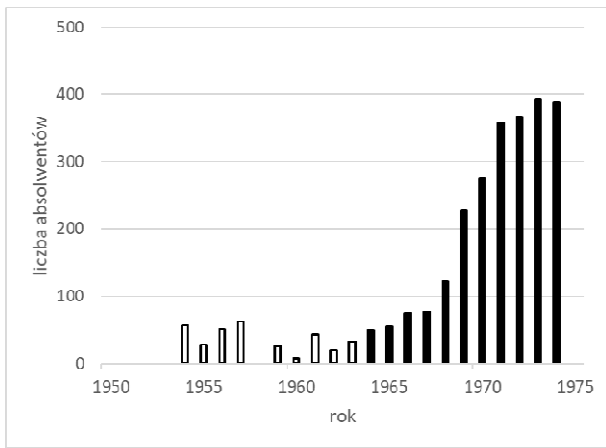
Rys. 7. Całkowita liczba studentów WSI/WSInz w Białymstoku w okresie od 1950 do 1974 roku (kolorem białym oznaczono okres funkcjonowania szkoły wieczorowej, kolorem czarnym oznaczono lata funkcjonowania szkoły dziennej)

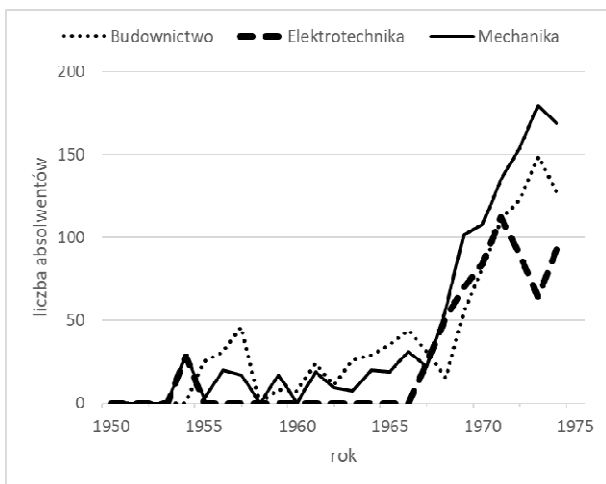
Rys. 8. Liczba studentów poszczególnych wydziałów WSI/WSInz w Białymstoku w okresie od 1950 do 1974 roku

Rys. 9. Liczba nauczycieli akademickich na pełnym etacie WSI/WSInz w Białymstoku w okresie od 1950 do 1974 roku (kolorem białym oznaczono okres funkcjonowania szkoły wieczorowej, kolorem czarnym oznaczono lata funkcjonowania szkoły dziennej)

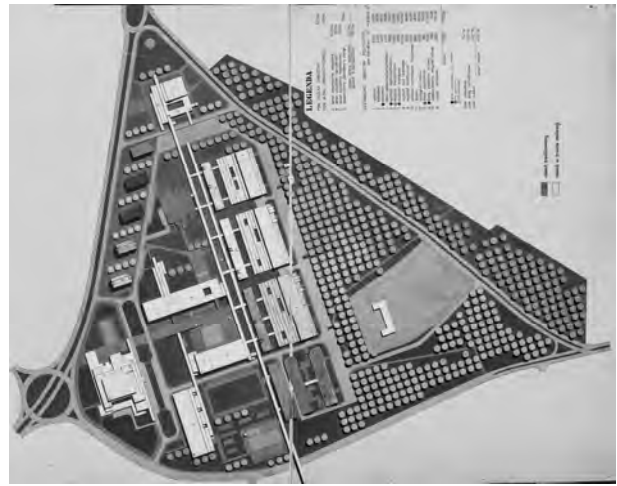
Rys. 10. Całkowita roczna liczba absolwentów WSI/WSInż w Białymstoku w okresie od 1950 do 1974 roku (kolorem białym oznaczono okres funkcjonowania szkoły wieczorowej, kolorem czarnym oznaczono lata funkcjonowania szkoły dziennej)

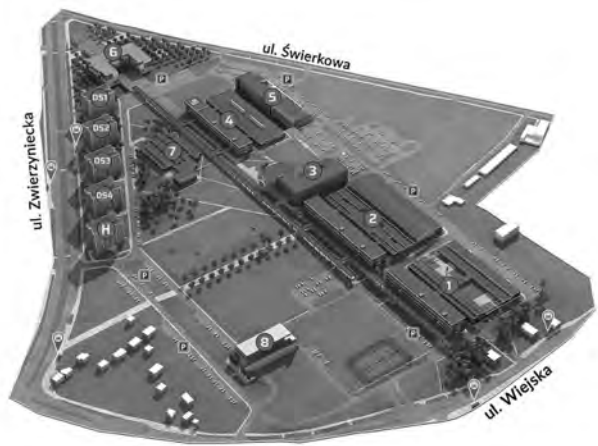
Rys. 11. Roczna liczba absolwentów poszczególnych wydziałów WSI/WSInż w Białymstoku w okresie od 1950 do 1974 roku

Rys. 12. Rektor Tadeusz Bełdowski przy makiecie kampusu Politechniki Białostockiej [3]

Rys. 13. Projekt kampusu Politechniki Białostockiej z 1972 roku [3]

Rys. 14. Kampus Politechniki Białostockiej w 2022 roku [14]

5. PODSUMOWANIE

Uczelnia powstała w odpowiedzi na potrzeby odbudowywanego po II wojnie światowej białostockiego przemysłu. Do grona inicjatorów powołania Prywatnej Wieczorowej Szkoły Inżynierskiej w Białymstoku należeli inżynierowie praktycy. Mgr. inż. Karola Białkowski, który został pierwszym rektorem i dziekanem Wydziału Elektrycznego odpowiadał w tym czasie za odbudowę doszczętnie zniszczonej elektrowni białostockiej, a następnie jako dyrektor Zjednoczenia Energetycznego kierował energetyką białostocką. Dyrektor techniczny Fabryki Przyrządów i Uchwytów mgr inż. Marian Poniatowski, który również należał do grona inicjatorów umożliwił współpracę z zakładem, którym kierował, a na PWSI NOT objął funkcję pierwszego dziekana Wydziału Mechanicznego oraz w 1956 roku rektora. Uczelnia odpowiadała jednocześnie na potrzeby kadrowe przemysłu, jak również korzystała z jego warsztatów w ramach zajęć i praktyk. WSI/WSInż współpracowała z lokalnym przemysłem budowlanym, tekstylnym i rolno-spożywczym. Badania zlecone na rzecz przemysłu zaczęto realizować w 1955 roku, kiedy ich wartość wyniosła 35 tys. zł, by w 1974 roku przekroczyć 13 mln. zł.

W 1967 roku zorganizowano pierwsze studenckie praktyki zagraniczne w Charkowskim Instytucie Politechnicznym. Stałe kontakty Uczelni z ośrodkami zagranicznymi sięgają 1973 roku kiedy została podpisana

umowa o bezpośredniej współpracy naukowej z Białoruskim Instytutem Politechnicznym w Mińsku. W następnych latach zakres kontaktów zagranicznych stopniowo się poszerzał. Kolejne porozumienia zawarto z Kaunaskim Instytutem Politechnicznym, Wyższym Instytutem Maszynowo-Elektrotechnicznym w Gabrowie z Bułgarii, Elektroinstytutem Milan Vidmar w Lublanie, oraz Ośrodkiem Komputerowym CEPOC w Liege.

Przedstawiony w artykule okres rozwoju Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Białymstoku obejmuje lata od 1964 do 1974. Był to czas przełomowy w rozwoju uczelni, której spadkobiercą jest obecnie Politechnika Białostocka. Przekształcenie szkoły wieczorowej w Wyższą Szkołę Inżynierską pozwoliło na otwarcie na absolwentów szkół średnich. Aby sprostać nowym potrzebom poszerzona została baza lokalowa o budynki przy ulicy Sosnowej, przeznaczone na siedzibę Wydziału Budownictwa Lądowego i przy ulicy Krakowskiej na akademik. W okresie funkcjonowania Wyższej Szkoły Inżynierskiej Uczelnia stała się w pełnym słowa znaczeniu szkołą wyższą, a odpowiedzialność za dalszy jej rozwój zaczęło przejmować kolejne pokolenie naukowców. Zaowocowało to w 1974 roku podniesieniem WSIInż do rangi politechniki.

Artykuł ten dedykuję pamięci pracowników i studentów Wieczorowej Szkoły Inżynierskiej w Białymstoku.

Praca została wykonana na Wydziale Elektrycznym Politechniki Białostockiej w ramach WZ/WE-IA/3/2020.

6. BIBLIOGRAFIA

1. Kuszniar J.: Rola elektryków w odrodzeniu technicznego nauczania akademickiego w Białymstoku, *Wiadomości Elektrotechniczne*, 1/2019.
2. Kuszniar J.: Elektrycy w historii Politechniki Białostockiej, *Maszyny Elektryczne - Zeszyty Problemowe* Nr 4/2018 (120).

3. Bujanowski M.: *Kalendarium PB*, Materiały niepublikowane.
4. Kuszniar J.: Początki Wydziału Elektrycznego na Politechnice Białostockiej, *Zeszyty Naukowe Wydziału Elektrotechniki i Automatyki PG*, Nr 69/2020.
5. Kuszniar J.: Przekształcenie Wieczorowej Szkoły Inżynierskiej w Białymstoku w Wyższą Szkołę Inżynierską, *Zeszyty Naukowe Wydziału Elektrotechniki i Automatyki PG*, Nr 70/2020.
6. Dz. U. 1964 nr 35 poz. 230, Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 września 1964 r. w sprawie przekształcenia Wieczorowych Szkół Inżynierskich w Białymstoku i Bydgoszczy.
7. Niedźwiedzka M.: Tadeusz Bełdowski. Rektor swojej uczelni, *Oficyna Wydawnicza Politechniki Białostockiej*, Białystok 1999.
8. *Politechnika Białostocka 35 lat*, *Oficyna Wydawnicza PB*, Białystok 1984.
9. Daszuta Z., Świercz M.: 50 lat Wydziału Elektrycznego Politechniki Białostockiej, *Dział Wydawnictw i Poligrafii Politechniki Białostockiej*, Białystok 2000.
10. Praca zbiorowa: LX lat Wydziału Elektrycznego Politechniki Białostockiej, *Wydział Elektryczny Politechniki Białostockiej*, Białystok 2010.
11. Dz. U. 1966 nr 17 poz. 111, Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 maja 1966 r. w sprawie włączenia Wieczorowej Szkoły Inżynierskiej w Warszawie do Politechniki Warszawskiej w Warszawie.
12. *10 lat Wieczorowej Szkoły Inżynierskiej w Warszawie*, PWN, Warszawa 1958.
13. Referat Rektora na konferencji w dniu 26.4.1956 w sprawie planu 5-letniego 1956-1960 Politechniki Warszawskiej, *Politechnika Warszawska*, Warszawa kwiecień 1956.
14. Miasteczko akademickie – plan przestrzenny <https://pb.edu.pl/uczelnia/mapa-kampusu/miasteczko-akademickie-plan-przestrzenny/> data dostępu 14.03.2022.

DEVELOPMENT OF THE HIGHER SCHOOL OF ENGINEERING IN BIALYSTOK UNTIL IT WAS TRANSFORMED INTO THE BIALYSTOK UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

The article briefly presents the history of transformation of the Higher School of Engineering in Bialystok into the Bialystok University of Technology. We owe the development of the School to the persistence of employees and students. The most important roles in these events were played by: electrician Karol Biakowski, mechanic Marian Poniatowski, physicist Eudokia Ostaszewicz and mathematician Eugeniusz Niczyporowicz. In the period discussed in the article, the next generation of employees undertook the task of developing the University. The article presents the period from 1964, when the University received the status of Higher School of Engineering, to 1974 when it was transformed into Bialystok University of Technology.

Keywords: Bialystok University of Technology, Bialystok, history of technology, history of education.